
УДК 047.31 + 811.6

Юлія Романюк

Інститут української мови НАН України, м. Київ

МІЖНАРОДНА НАУКОВА ШКОЛА-СЕМІНАР У КИЄВІ

13—14 червня 2017 р. в Інституті української відбулася Міжнародна наукова школа-семінар «Бази даних і системи для потреб сучасного мовознавства» у рамках спільних дослідницьких проектів Інституту української мови НАН України та Інституту славістики Польської АН «Онлайн-бібліографія світового славістичного мовознавства» та «Лексичні, словотвірні і фразеологічні інновації в сучасних слов'янських мовах». Офіційними організаторами школи-семінару виступили Інститут української мови НАН України, Інститут славістики Польської АН, Український та Польський комітети славістів, Комісія з лінгвістичної бібліографії при Міжнародному комітеті славістів.

Співпраця польських та українських науковців почалася з участі в роботі Комісії зі слов'янського словотворення та Комісії з лінгвістичної бібліографії при Міжнародному комітеті славістів. З часом вона переросла у формат наукових проектів, запропонованих польською стороною. Координатор з польської сторони д-р З.Е. Рудник-Карватова — голова Комісії з лінгвістичної бібліографії при МКС. Це вже третій науковий захід протягом 2015—2017 рр.: 20—21 квітня 2016 р. в Інституті української мови відбувся Міжнародний науковий семінар «Мови Європи в стані оновлення», а 5—6 вересня 2016 р. у Варшаві — Міжнародна наукова конференція «Славістика у цифровому просторі» (*Slawistyka w przestrzeni cyfrowej*), організована Інститутом славістики ПАН, Комісією з лінгвістичної бібліографії при МКС, Робочою групою «Цифрова славістика» (*Slawistyka cyfrowa*) і консорціумом DARIAH-PL.

© Ю.В. РОМАНЮК, 2017

Координатор проекту з української сторони — професор Є.А. Карпіловська запропонувала цього року поєднати наукові доповіді з проведенням майстер-класів розробників баз даних і систем, орієнтованих на виконання мовознавчих завдань. Цю пропозицію підтримали та визнали школу-семинар перспективною формою наукової співпраці. У роботі школи-семинару взяли участь виконавці проектів з польської та української сторони, а також науковці з інших установ Києва та університетів Вінниці, Луцька, Миколаєва, Черкас.

Привітав учасників Міжнародної наукової школи-семинару директор Інституту української мови НАН України, проф. П.Ю. Гриценко, який наголосив на великих можливостях, що їх відкриває міжнародна співпраця славістів. Згадав період у слов'янському мовознавстві, коли слід було забезпечити славістів базовим матеріалом: розвідками, першими атласами тощо. Проте, коли перший матеріал було зібрано, то виявилось, що дослідження варто поглибити й працювати по-новому, відзначив П.Ю. Гриценко. Він підкреслив також роль у цьому Комісії з лінгвістичної бібліографії при МКС і особисто пані доктор Зоф'ї-Еви Рудник-Карватової.

Присутні вислухали та обговорили 16 доповідей та три майстер-класи.

13 червня першою на ранковому засіданні прозвучала доповідь д-ра **З.-Е. Рудник-Карватової** (Варшава) «Інформаційно-пошукова система славистичного мовознавства iSybislaw через 10 років — актуальний стан і майбутнє». Доповідачка згадала, що перед iSybislaw-ом був Sybislaw, а до того, у 80-х роках ХХ ст., вивчати та збирати славистичну бібліографію розпочали науковці з Кракова. Отже, сама система iSybislaw існує 10 років, але цей відлік ведемо від удоступнення користувачам бази в інтернеті. Три роки тому розробники почали до бібліографічних описів джерел додавати повні їхні тексти, створюючи паралельно з інформаційно-пошуковою системою iSybislaw репозиторій iReteslaw. Понад 23 тис. бібліографічних описів джерел всіма слов'янськими, а також англійською, німецькою, угорською та іншими мовами нині безкоштовно удоступнено для користувачів. З.-Е. Рудник-Карватова підкреслила роль розробників системи з різних країн, зокрема й з України. Вона зупинилася на пошукових характеристиках документів, а особливо — ключових слів, зокрема, на різниці функцій терміна і ключового слова (яке, утім в цій спеціальній системі часто збігається з терміном). Власне, терміни й спричинюють необхідність розв'язання в інформаційно-пошуковій мові системи iSybislaw проблем синонімії та багатозначності ключових слів. Парадигматику ж термінологічних одиниць слід розбудовувати в Термінологічному банку, для якого варто використати як iSybislaw, так і репозиторій. Активна та ефективна праця з закордонними колективами, підкреслила доповідачка, дає надію, що такий Банк даних може бути створений.

Доповіди д-ра **П. Ковальського** (Варшава) «Ключові слова в системі iSybislaw як знаряддя та предмет досліджень» та м-ра **Я. Банасяка** (Варшава) «Міжмовний пошук інформації в базі даних світового славистичного

мовознавства iSybislaw: стан і перспективи» розширили спектр проблем створення системи iSybislaw, окреслений у доповіді д-ра З.Е. Рудник-Карватової. Вони стосувалися завдань вдосконалення мови ключових слів, визначення класів їхньої еквівалентності в різних мовах, а також можливостей використання таких класів слів для пошуку інформації за різними її параметрами, перспектив подальшого польсько-українського співробітництва в цьому напрямку.

Колективну доповідь «Український складник бази даних *Загальнослов'янського лінгвістичного атласу: історія створення, сучасний стан та перспективи*» (П.Ю. Гриценко, Г.С. Кобирипка, М.М. Ткачук (Київ) представив директор Інституту української мови **П.Ю. Гриценко**. Він підкреслив, що одним із завдань Атласу є створення електронної бази даних як відкритої системи, в основі якої — матеріал, зібраний в усіх слов'янських землях. Маючи таку базу, можна було би виявляти різноманітні реляції між слов'янськими мовами, прогнозувати розвиток чи занепад певних мовних явищ.

Блок доповідей лексикографів відкрила керівник цього наукового підрозділу Інституту **І.С. Пнатюк**. Свою вона присвятила аналізу здобутків і перспектив фразеологічних словників авторського типу, наголосивши на необхідності їхнього укладання як важливого ресурсу для створення загальномовних фразеологічних словників. **О.М. Тищенко** звернулася до необхідності оцифрування архівної картотеки «Російсько-українського словника» за редакцією А.Ю. Кримського та С.О. Єфремова й перетворення її на сучасну лексикографічну базу даних. Роль сучасних лексикографічних систем в інтегральних дослідженнях розвитку мови й суспільства розглянула в своїй доповіді **Н.В. Сніжко**. **Л.С. Савельєва** (Миколаїв) познайомила присутніх з інформаційними технологіями створення словників.

На вечірньому засіданні перед учасниками школи-семінару з майстер-класами виступили канд. фіз.-мат. н. **В.П. Кубайчук** (Київ), автор сайту «Хронологія мовних подій в Україні: зовнішня історія української мови» та **В.Ф. Старко** (Луцьк), один з розробників сайтів «Російсько-українські словники» (www.g2u.org.ua) та «Англійсько-українські словники» (www.e2u.org.ua), які докладно познайомили присутніх зі структурою представлених сайтів, можливостями роботи з ними та перспективами їхньої розбудови.

14 червня ранкове засідання відкрила доповідь **Ю.В. Поздрань** (Вінниця) про роль інтернет-ресурсів у дослідженні дескриптивно-прескриптивного потенціалу «Російсько-українського словника» за ред. А.Ю. Кримського та С.О. Єфремова. Порівняльний аналіз параметричної системи традиційного й електронного варіантів тлумачного словника (на матеріалі «Словаря української мови» за ред. Б. Грінченка) у своїй доповіді подала **В.О. Балог**. Можливості пошуку слів за їхньою будовою в корпусах і словникових базах даних окреслила **Л.П. Кислюк**. **В.І. Критська** та **Ю.В. Романюк** свою доповідь присвятили аналізу можливостей використання бази

даних «Грамотичний словник української літературної мови. Словозміна» у поглибленому вивченні граматичної системи української мови.

А.А. Таран (Черкаси) доповіла про роль пошукової системи та корпусу як інструментів дослідження семантики слів, зокрема у виявленні й аналізі неосемантизмів. **О.А. Дюндик** розповіла про власний досвід використання словникових та текстових баз даних під час формування реєстру джерельної бази тлумачної лексикографії сучасної української літературної мови. **О.Ф. Загородня** (Київ) подала власну систему опрацювання результатів асоціативних експериментів STIMULUS. **Є.А. Карпіловська** у своїй доповіді представила концепцію картотеки «портретів слів» як бази та інструменту мовознавчих досліджень, підкресливши пошуковий, комплексний характер цього нового типу лексикографічної бази даних.

Вечірнє засідання було присвячено майстер класу працівників Лабораторії комп'ютерної лінгвістики Інституту філології Національного університету імені Тараса Шевченка під керівництвом д. філол. н., проф. **Н.П. Дарчук**. У своїй доповіді-презентації Н.П. Дарчук розповіла про корпус української мови, створений у Лабораторії й безкоштовно доступний на лінгвістичному порталі mova.info, перспективи його розвитку та використання. Її виступ доповнили **О.М. Зубань** доповіддю «Електронні частотні морфемні словники в Корпусі української мови» та **М.О. Лангенбах** доповіддю «Синтаксичний підкорпус: база даних граматичних конструкцій та модуль пошуково-аналітичних систем».

Підсумовуючи, учасники школи-семинару зазначили, що вона пройшла на високому науковому рівні, збагатила присутніх новими знаннями про сучасні технології опрацювання мовної інформації. Присутні висловили думку про те, що формат школи-семинару є плідним і перспективним, уможливорює конструктивне обговорення актуальних проблем сучасних методів розв'язання мовознавчих завдань.

Польські колеги удоступнили аудіозапис усіх матеріалів дводенної Міжнародної наукової школи-семинару «Бази даних і системи для потреб сучасного мовознавства» у репозиторії Інституту славістики ПАН за лінком: <http://ireteslaw.ispan.waw.pl/handle/123456789/7>.

Статтю отримано 14.07.2017

Iuliia Romaniuk

Institute of the Ukrainian Language of National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

INTERNATIONAL SCIENTIFIC SCHOOL-SEMINAR IN KYIV

On June 13–14, 2017, the International Scientific School-seminar “Databases and Systems for the Contemporary Linguistics” was held at the Institute of the Ukrainian Language of the National Academy of Sciences of Ukraine. The participants of the school-seminar noted that it was at a high scientific level, enriched the audience with new knowledge about modern technologies for the processing of linguistic information. Presenters expressed the opinion that the format of the school-seminar is fruitful and promising, and allows constructive discussion of the actual problems of modern methods of solving actual linguistic tasks.

Keywords: *corpora, database, lexicography, school-seminar, system.*